

STROKOVNA KNJIŽNICA

Nepoštene prakse - pojav plenilskih in ugrabljenih revij ter pojav plenilskih konferenc v akademsko-raziskovalnemu okolju

Izraz plenilski, ki ga je leta 2010 prvi uporabil ameriški knjižničar Jeffrey Beall, se nanaša na sporne prakse zaračunavanja pristojbin avtorjem za objavo njihovih člankov in/ali za predstavitev in objavo njihovih raziskav na konferencah. Objavljanje poteka brez standardnih uredniških in strokovnih pregledov (recenzij), čeprav se na prvi pogled zdi, da so izvedeni. Plenilske prakse v akademsko-raziskovalnemu okolju so ena od oblik širšega pojava spletnih goljufij in prevar, ki predstavljajo resno grožnjo številnim panogam. A kljub njihovi hitri rasti in vedno večji prefinjenosti v zadnjih letih se plenilskim revijam in še bolj plenilskim konferencam v akademsko-raziskovalnih krogih namenja presenetljivo malo pozornosti.

V znanstvenem založništvu se zadnja leta pogosto srečujemo s spornimi elektronskimi revijami, katerih glavna značilnost je vprašljiva kakovost ter neurejen recenzentski postopek. Plenilske revije (*angl. predatory journals*) poskušajo zvabiti raziskovalce, da bi proti plačilu objavili v revijah, ki se trudijo prikazati kot ugledne in verodostojne, čeprav to niso. Največkrat se oglašujejo tako, da uporabljajo ponarejene (lažne) faktorje vpliva. Ugrabljene revije (*angl. hijacked journals*) so revije, za katere je nekdo ustvaril ponarejene spletne strani, enak naslov revije in ISSN ter pri tem "ugrabil" identiteto prave revije (obstoječe ali pa je že prenehala izhajati). Ugrabljene revije so večinoma ugledne revije z znanim imenom. S pošiljanjem neželenih e-pošte ugrabitelji vabijo potencialne avtorje z obljubo takojšnje objave v ugledni indeksirani reviji. **Zato svetujemo zaposlenim, da pred pošiljanjem članka v revijo, ki je ne poznajo ali se jim zdi sumljiva, pošljejo ime in spletno stran revije v pregled vodji Strokovne knjižnice.**

Na kaj je treba paziti pri presoji založnika (revije):

- ni mogoče identificirati posameznika kot urednika revije
- ni mogoče identificirati uredniškega/recenzentskega odbora
- neurejen recenzentski postopek
- nejasni postopki objavljanja in nejasne informacije glede stroškov avtorja (stroški APC niso transparentni)
- navajanje neresničnega sedeža založbe
- založba hitro producira nove naslove revij, v katerih je lahko celo identičen uredniški odbor

- ime revije je široko definirano (pokriva pogosto nepovezana področja), vprašljiva kakovost
- goljufanje pri navedbi faktorja vpliva oz. revija navaja svoj, neuraden faktor vpliva
- revija ni indeksirana v nobeni izmed pomembnih mednarodnih baz (Web of Science, Scopus, DOAJ, ipd.), čeprav na spletni strani revije navajajo njeno uvrščenost
- revije vsiljivo vabijo preko e-pošte z obljubo, da bo članek zagotovo objavljen in da bo objavljen v zelo kratkem času
- agresivno pozivanje k članstvu v uredniškem odboru.

V pomoč pri presoji verodostojnosti in kakovosti revije priporočamo:

- seznam spornih založnikov Beall's List: <https://bealllist.net/>
- seznam spornih revij <https://predatoryjournals.com/journals/>
- seznam revij s faktorjem vpliva - Journal Citation Reports (JCR): <https://plus.ssi.cobiss.net/opac7/jcr>
- seznam odprtodostopnih revij Directory of Open Access Journals (DOAJ): <https://doaj.org/>
- spletno stran Think, Check, Submit: <https://thinkchecksubmit.org/>
- ter seveda posvet z vodjo knjižnice.

Podobno kot plenilske revije si tudi plenilske konference (*angl. predatory conferences*) prizadevajo pridobiti sredstva od raziskovalcev, hkrati pa v zameno ne prina-

šajo velike vrednosti. Te konference nimajo strogih akademskih standardov in so običajno slabo organizirane. Plenilske konference so profitna srečanja, ki izkoriščajo potrebo raziskovalcev po izmenjavi in predstavitvi svojih raziskav. **Zato svetujemo zaposlenim, naj pred registracijo na konferenco, ki je ne poznajo oz. je ne organizira znano mednarodno društvo oz. organizacija, pošljejo ime in spletno stran konference v pregled Enoti za raziskovanje in izobraževanje.**

Na kaj je treba paziti pri presoji organizatorja (konference):

- povabila na konferenco so poslana po nezaželeni e-pošti (spam), tema konference se ne ujema s strokovnim področjem povabljenca, v sporočilu sta namen in vsebina konference nejasna
- pomanjkljiva, slabo izdelana spletna stran (npr. slovnične napake, vsebina konference je zelo splošno in hkrati skopo navedena). Pristojbine za udeležbo, datum oddaje prispevkov, datum konference, uredniški odbor, podrobnosti programa in kraj dogodka so pomanjkljivo navedeni. Program ne zajema najnovejših dognanj v stroki.
- kontaktni podatki (telefonski kontakti, elektronski naslovi) niso navedeni ali pa niso dosegljivi, so napačni
- na spletni strani nikjer ni navedena možnost vračila registracije
- lažno navajanje strokovnjakov v organizacijskih in uredniških odborih, lažno navajanje sodelovanj univerz, akademskih društev ali drugih organizacij
- neznana imena vabljenih predavateljev ali pa njihova imena nikjer niso navedena
- čas med predložitvijo roka oddaje prispevkov in izvedbo same konference je zelo kratek

OMICS Publishing Group, ustanovljen l. 2008, je plenilski založnik odprto dostopnih revij. Založba izdaja danes okoli 700 spornih revij. Med OMICS Publishing Group hčerinske družbe sodita tudi Conference Series LLC LTD in Event Series, ustanovljeni z namenom organiziranja mednarodnih plenilskih konferenc.

Plenilske prakse se pojavljajo tudi na temo koronavirusa, podpihujejo širjenje napačnih informacij in proticepilstvo – zato je pomembno, da jih prepoznamo in jim ne verjamemo. Na sliki je novejši primer predatorske psevdoznanstvene konference o koronavirusu, javnosti predstavljene kot Mednarodni znanstveni koronavirus simpozij.

- neurejen in netransparenten recenzentski postopek konferenčnih prispevkov, lahko ga sploh ni
- izjemno hitro sprejetje prispevka
- nejasni postopki objavljanja - ni navedeno, v kateri publikaciji bodo prispevki iz konference objavljeni, ni znano, ali bodo prispevki indeksirani v mednarodnih bazah, ni znano, če uredniška politika pri svojem delu sledi mednarodnim priporočilom in standardom, npr. ali je založnik tudi član Odbora za etiko objavljanja (COPE)
- preširok vsebinski obseg konference, z namenom pritegniti čim več udeležencev
- organizator za povečanje prihodkov organizira številne konference z različnih strokovnih področjih, ki potekajo hkrati na istem ali bližnjih prizoriščih
- organizator organizira isto konferenco (enako vsebino) večkrat zaporedoma na različnih lokacijah
- organizator znotraj ene same konference združuje več (lahko tudi nepovezanih) vsebin
- konferenca poteka prvič
- ime konference je zelo podobno imenu že uveljavljene mednarodne konference
- včasih obstajajo povezave med plenilskimi konferencami in plenilskimi revijami - člani uredniškega odbora, vabljeni predavatelji so uredniki spornih revij, konferenčni prispevki so objavljeni v spornih revijah.

V pomoč pri presoji kakovosti konference priporočamo:

- spletno stran Think, Check, Attend: <https://thinkcheckattend.org/>

David Ožura in Maja Čemažar